

๑. ชื่อองค์ความรู้ : โรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น , ความสำเร็จของ “ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน”

หลักการสร้างสัมมาชีพ ชุมชน จังหวัดปราจีนบุรี

๒. ชื่อเจ้าขององค์ความรู้ : สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดปราจีนบุรี

๓. องค์ความรู้ที่ป็นชื่อ : เทคนิคการสร้างและพัฒนาผู้นำในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน

๔. ที่มาและความสำคัญในการจัดทำองค์ความรู้ :

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ กำหนดให้การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็น ๑ ใน ๑๐ ยุทธศาสตร์ ที่มุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ แก้ปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ส่งผลให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง ชุมชนพึ่งตนเองได้ กอปรกับ นโยบายของรัฐบาลกำหนดให้การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาส การเข้าถึงบริการของรัฐ ยังเป็น ๑ ใน ๑๑ ด้านที่มุ่งแก้ปัญหาปากท้องของประชาชนในระดับล่าง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แผนที่สำคัญคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมอบให้กระทรวงมหาดไทยที่มีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักบูรณาการไปสู่การปฏิบัติ

กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดให้การพัฒนาอาชีพครัวเรือน ตามโครงการ “ลดความเหลื่อมล้ำแบ่งปันความสุข” มาขับเคลื่อนนโยบายกำหนดให้เป็น ๑ ใน ๓ ปัจจัยขับเคลื่อนกรมการพัฒนาชุมชน ปี ๒๕๖๐ มุ่งให้เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ภายใต้โครงการหลัก “สร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วยการสร้างอาชีพผ่านกระบวนการ “สร้างสัมมาชีพชุมชน” ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน” โดยการพัฒนาศักยภาพการถ่ายทอดความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชน และสร้างทีมวิทยากรเพื่อฝึกอาชีพ สอนอาชีพ ให้ชาวบ้านที่อยากเรียนรู้ต่อไป

เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จังหวัดปราจีนบุรี โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี ได้จัดทำโครงการโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดปราจีนบุรี เริ่มดำเนินงานเมื่อปี ๒๕๕๙ อำเภอละ ๑ โรงเรียน ให้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลครูภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการกำหนดโครงสร้างบริหารโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้มีการต่อยอดขยายผล ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี ได้รับงบประมาณโครงการตามแผนปฏิบัติราชการจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อขยายผลต่อยอดการดำเนินงาน และใช้เป็นเครื่องมือของชุมชนในการพัฒนา และนำภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าด้านรายได้เพิ่มขึ้นให้กับชุมชน ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน”สร้างงาน สร้างอาชีพ ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างสร้างสรรค์ และยังยืนต่อไป

๕. ปัญหาที่ค้นพบ และแนวทางแก้ไข :

การขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชน ผ่านโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ ปัจจุบัน มีโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นต้นแบบ ๗ โรงเรียน ครูภูมิปัญญา ๑,๐๕๐ คน และโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นขยายผลอีก ๗ โรงเรียน ครูภูมิปัญญา ๑๐๐ คน มีประชาชนที่สนใจ เข้าร่วมการฝึกอาชีพและเรียนรู้เรื่องอาชีพจากครูภูมิปัญญาผ่านโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง ๑๔ แห่ง รวม ๑,๑๕๐ คน จำนวนอาชีพที่มีการถ่ายทอดรวม ๗๒ อาชีพ มีปัญหาที่ทีมงานนักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัดที่เข้าร่วมดำเนินการค้นพบ และวิธีการแก้ไข ปัญหา ดังนี้

-๒-

ปัญหาที่ค้นพบ	แนวทางแก้ไขปัญหา
๑) ด้านสถานที่ พบว่า สถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นบางแห่งเป็นสถานที่เอกชน ทำให้ยากต่อการเข้าไปพัฒนาปรับปรุงหรือการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ	๑) ใช้สถานที่ ที่เป็นส่วนกลาง เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ที่ทำการ กศน.ตำบล เป็นสถานที่ฝึกอบรมหรือสอนอาชีพ ส่วนสถานที่ ที่เป็นเอกชนจะใช้เป็นฐานเรียนรู้ด้านอาชีพ ๒) จัดทำ พัฒนา ต่อยอดฐานเรียนรู้ ณ บ้านของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวิทยากรปราชญ์สัมมาชีพ เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนรู้ เรื่องอาชีพ
๒) คณะกรรมการโรงเรียนภูมิปัญญา/การบริหารจัดการของคณะกรรมการ ไม่มีงบประมาณในการบริหารจัดการ ทำให้การบริหารงานของคณะกรรมการตามบทบาทหน้าที่ขาดประสิทธิภาพ	๑) จัดประชุมสังสรรค์ ของคณะกรรมการโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงผลการดำเนินงานโดยขอรับการสนับสนุนจากพื้นที่จัดประชุม และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ๒) ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัด (งบตามแผนพัฒนาจังหวัด)
๓) หลักสูตรการฝึกอบรม ที่จัดทำขึ้นระหว่างครูภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ยังไม่น่าสนใจ ไม่ชัดเจน ในวิธีการนำเสนอ หรือถ่ายทอด ทำให้ขาดความสนใจจากผู้เรียน	๑) พัฒนา ปรับปรุง คิดค้นหลักสูตร ด้านอาชีพที่น่าสนใจ ซึ่งอาจจะต้องเชิญครูภูมิปัญญาจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาร่วมพัฒนาหลักสูตร ๒) ประสานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กศน. เกษตร หรือภาคประชาชนที่มีองค์ความรู้ต่างๆ มาช่วยจัดทำหลักสูตร และเป็นพี่ปรึกษาโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น
๔) ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ (รู้แต่ถ่ายทอดไม่ได้) รวมทั้งขาดทักษะในการใช้เครื่องมือสารสนเทศประกอบการนำเสนอ	๑) อบรมให้ความรู้เรื่องทักษะการถ่ายทอด เช่น การพูดในที่ชุมชน การพัฒนาบุคลิกภาพ การจัดการความรู้ หรือทักษะเพิ่มเติมด้านการประกอบอาชีพ ๒) อบรมให้ความรู้ เรื่องการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ประกอบการนำเสนอ
๕) ผู้เรียน/กลุ่มสนใจ ที่เข้าเรียนฝึกอบรมให้ความสนใจน้อยหรือลดลง เนื่องจากเวลาในการประกอบอาชีพของผู้เรียน	๑) ประสานกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียน หรือเยาวชนในโรงเรียน นักเรียน กศน. เข้าร่วมฝึกอบรมอาชีพ ๒) รับสมัครกลุ่มสนใจ ที่สมัครใจเข้าร่วมอบรมในแต่ละหลักสูตร

๖. ประโยชน์ขององค์ความรู้ :

โรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสำเร็จของ “ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน” หลักการสร้างสัมมาชีพชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรี เป็นโครงการที่จัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาต่อยอด จากโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกรมการพัฒนาชุมชนซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี ได้จัดทำโครงการโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นจุดนำเรื่อง ณ โรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านสระแทน หมู่ที่ ๑๓ ตำบลนาดี อำเภอนาดี และขยายผลครบทั้ง ๗ อำเภอๆ ละ ๑ แห่ง ในปี ๒๕๕๙ และดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปีงบประมาณ ๒๕๖๑ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี ได้เขียนโครงการของงบประมาณโครงการแผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อพัฒนาและขยายผลโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ ปัจจุบัน สามารถสรุปบทเรียนเป็นองค์ความรู้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

๑. สามารถใช้สถานที่ ที่เป็นที่ตั้งโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสถานที่ฝึกอบรมถ่ายทอดอาชีพให้กับผู้สนใจ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน เช่น เกษตร กศน. เป็นต้น
๒. เกิดเครือข่ายครูโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความถนัดตามกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพแปรรูปปลา กลุ่มอาชีพจักสาน กลุ่มอาชีพด้านการขยายพันธุ์กิ่งไม้ เป็นต้น
๓. เกิดทีมวิทยากรครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการสามารถเป็นวิทยากรสอนอาชีพให้กับประชาชนตามโครงการสัมมาชีพชุมชน ที่กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการ ซึ่งคาดว่าจะมีโครงการดังกล่าวทุกปี
๔. เกิดเมนูอาชีพอาชีพที่ได้จากครูภูมิปัญญา พร้อมแผนการถ่ายทอดทักษะอาชีพต่างๆ ของครูภูมิปัญญา สามารถนำไปขยายผลและเผยแพร่ได้
๕. เกิดนวัตกรรมต้นแบบ “ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน” อย่างแท้จริงโดยข้าราชการ เป็นผู้กำกับให้คำแนะนำและช่วยเสริมแรงให้กับโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น

๗. เทคนิคในการปฏิบัติงาน : “๓ ต้อง ๒ ทำ ๓ ไม่”

๑. ๓ ต้อง คือ “ต้องวางแผนงานให้เป็นระบบ” กำหนดเป้าหมายของโครงการให้ชัดเจน แล้ววางกลยุทธ์ด้วยหลักการบูรณาการและประสานงาน จัดทำแผนปฏิบัติการที่สามารถทำได้จริงและสร้างแรงจูงใจให้กับคนที่ประสบความสำเร็จ **ต้องที่ ๒** จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความชัดเจนอยู่แล้ว และ **ต้องที่ ๓** ต้องเกิดโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชีวิต มีวิทยากรภูมิปัญญา และผู้มาเรียนอย่างต่อเนื่อง

๒. คือ **๒ ทำ** ประกอบด้วย ทำทันทีอย่าปล่อยให้เวลาล่วงเลยจะต้อง “ตีเหล็กกำลังร้อน” และ**ทำที่ ๒** คือ ทำจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

๓. คือ **๓ ไม่** ประกอบด้วย ไม่ทิ้งหลักทางวิชาการ วิชาการด้านสัมมาชีพชุมชนมีแนวคิดกระบวนการอย่างไร จะต้องเดินตามและพร้อมที่จะประยุกต์ให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ **ไม่ที่ ๒** คือ ไม่ยอมถอยถ่วงงานยังไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้ตามโครงการ ให้เดินหน้าไปด้วยกันระหว่างเจ้าหน้าที่ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นและภาคีที่สนับสนุน **ไม่สุดท้าย** ไม่ห่างพื้นที่ โดยเฉพาะพัฒนากร จะต้องให้ความเอาใจใส่ ไม่ห่างหมู่บ้าน หรือปล่อยให้ชุมชนเดินไปตามลำพัง

-๔-

บทสรุปปิดท้าย การขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเนื้อหาสาระ
ๆ ของกรมการพัฒนาชุมชนที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต มีการปรับแต่งเนื้อหา วิธีการ กระบวนการบ้างเพื่อให้
ทันสมัยตามยุคปัจจุบัน ซึ่งจากการประเมินของผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่ โครงการนี้ชาวบ้านมีความพึงพอใจ
โดยเฉพาะการให้ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน จะประสบความสำเร็จมากกว่า ให้ส่วนราชการเป็นผู้สอน “โรงเรียน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงเป็นเครื่องมือ และกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้การขับเคลื่อนตามโครงการ “สร้าง
สัมมาชีพชุมชน” ให้ประสบความสำเร็จมุ่งสู่ “เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ ภายในปี
๒๕๖๔”